

پیروزی و امنیت، انسان را مغرور می‌کند

احمد عدالتیان| در ادامه مرور سوره‌های کوچک قرآن کریم، بخش اول سوره مبارک عادیات را باهم تلاوت می‌کنیم که خداوند متعال می‌فرماید: «وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا، فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا، فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا، فَأَنْزِلُنَّ بِهِ نَفْعًا، فَوْسَطُنَّ بِهِ جَنًّا، إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ، وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَلِكِ لَنَشْهَدُ: سَوَّكُنَدَ بِهِ اسْبَانِ دُونَدَه» که [در میدان جهاد] نفسشان به شماره افتاد و [به هنگام تاختن، از برخورد نعل اسبان با سنگ‌های بیابان] به شدت برق افروزند و صبحگاهان بر دشمن هجوم برند و گردوغبار برانگیزند و در میان معرکه و جمع دشمنان درآمده‌اند، همانا انسان در برابر پروردگارش بسیار ناسپاس است و بی شک بر این [ناسپاسی] گواه است.»

در این سوره، خداوند متعال در قالب قسم، به ارزش جهاد و دفاع، اشاره و سپس یادآوری می‌کند که انسان در برابر نعمت‌های پروردگارش ناسپاس است. جهاد و مبارزه به قدری ارزش دارد که خداوند به نفس اسب‌های زیرپای جهادگران، سوگند یاد می‌کند و درکنار آن، بیان می‌کند که در جهاد با دشمن، داشتن سرعت عمل، نوعی ارزش است و برای حمله باید از غفلت دشمن استفاده کرد تا او چنان غافلگیر شود که فرصت مقابله را از دست بدهد.

نکته مهم اینکه اسبان در راه خدا می‌دوند، ولی انسان در برابر خدا سرسختی می‌کند و ناسپاسی و مال دوستی، او را در برابر جبهه حق قرار می‌دهد، تاجایی‌که شهادی جبهه‌ها و امداد‌های الهی را فراموش می‌کند. پیروزی و امنیت، انسان را مغرور می‌کند و انسانی که در برابر دیگران این همه سرکشی ندارد، کفر و ناسپاسی شدید او در برابر پروردگارش قرار می‌گیرد. البته وجدان انسان آگاه است و حتی در مواقعی که عذر و بهانه می‌آورد، خودش می‌داند که چه کاری کرده است و از این ناسپاسی آگاه است.

حکمت

سقوط از آتش، صعود از خاک

محمدجواد علیپور|گاهی گمان می‌کنم ما آدم‌ها هر زمان که دچار غرور می‌شویم، شیطان آتش آن را درونمان شعله‌ور کرده است. در خطبه اول نهج البلاغه، حضرت امام علی^(ع) می‌فرمایند: «وَاسْتَأْذَى اللَّهُ شَيْخَانَهُ الْقَلَاتِكَةَ وَدَيْقَتَهُ لَدَيْهِمْ وَ عَهْدَ وَصِيَّتِهِ إِلَيْهِمْ فِي الْإِذْعَانِ بِالشُّجُودِ لَهُ وَ الْخُشُوعِ لِتَكْرِيمِهِ، فَقَالَ شَيْخَانُهُ [إِلَهُمَّ] اسْجُدُوا لِأَدَمَ فَسَجَدُوا [وَالْإِبْلِيسُ: داستان آفرینش آدم و سجده فرشتگان، یک روایت کهن و آیین‌ای تمام‌نما از نبرد همیشگی انسان در میانه راه «خودبزرگ بینی» و «تسلیم حقیقت» است.»

در متن پرمغز نهج البلاغه می‌خوانیم که خداوند از فرشتگان خواست تا امانت‌های الهی را ادا کنند و عهد وصیت او را در «اذعان به سجود» و «خضوع برای تکریم» آدم به جای آورند. همه پذیرفتند جز ابلیس. نکته تأمل برانگیز اینجاست که سرپیچی شیطان، از روی ناآگاهی نبود، بلکه دقیقاً از جنس یک تحلیل آغشته به «کبر» بود. او خلقت خود از آتش را «ارجمند» شمرد و آفریده از خاک را «بست و خوار» انگاشت. این همان لحظه تاریکی است که انسان معاصر نیز هر روز با آن دست‌وپنجه نرم می‌کند. لحظه‌ای که به جای دیدن حقیقت، به داشته‌های خود می‌نازیم و دیگران را تحقیر می‌کنیم.

ما در زندگی امروز بارها ایستاده‌ایم، به جای «سجده» که نماد پذیرش، انعطاف و احترام به نظام احسن خلقت است. مآگاهی در قامت مدیری ظاهر می‌شویم که به جای شنیدن حرف کارمندش، به مدرک و سابقه خود می‌نازد. گاهی همچون ابلیس عصر مدرن، ثروت، زیبایی، مدرک دانشگاهی یا طبقه اجتماعی خود را «آتش» می‌پنداریم و دیگران را «خاک»، غافل از آنکه انسانیت، به دم الهی است، نه به عنصر مادی.

متن عربی با تعبیر «وَاسْتَأْذَى اللَّهُ... وَدَيْقَتَهُ» رازی را فاش می‌کند: پذیرش و تسلیم در برابر فرمان خدا، امانتی بر دوش ماست. وقتی این امانت را با کبر و غرور پس می‌زنیم، در حقیقت به خود خیانت کرده‌ایم. زندگی مدرن پراز پیچیدگی‌ها و این بست‌هایی است که منطق مادی، راهی برای برون رفت از آن نمی‌یابد. در این میان، «تسلیم ذات مقدس خداوند بودن» به معنای انفعال نیست، بلکه به معنای باز کردن گره‌های ذهنی با کلید توکل و فروتنی است. آنجا که انسان، خود را بزرگ‌ترین مانع راهش می‌بیند و با فروتنی کنار می‌رود، عنايات الهی راه را می‌گشایند.

حکایت ابلیس، تراژیک است. او به خاطر خودبزرگ بینی، مهلت یافت تا «به خشم سزاوار شود» و وسیله «کامل شدن بلا و آزمایش» باشد. این یعنی کبر. انسان را از مقصد بازمی‌دارد، بلکه به ابزاری برای انحراف خود و دیگران تبدیل می‌کند، پس هر بار وسوسه «من بهترم» در دلمان جوانه زد، بدانیم که در آستانه یک سقوط بزرگ ایستاده‌ایم. راه نجات، بازگشت به سجده‌گاه معرفت و خضوع در برابر خالق یکتاست.

احکام

زیارت اربعین با گذرنامه دیگران

سمانه رضوانی| با نزدیک شدن به ایام پرفیض زیارت اربعین، میلیون‌ها شیفته اهل بیت^(ع)، خود را برای حضور در این اجتماع بزرگ شیعه آماده می‌کنند، با این حال گاه موانع اداری و زمانی مثل دیرکرد در صدور گذرنامه، برخی را ثران را با این پرسش مواجه می‌کند که آیا می‌توانند با استفاده از گذرنامه شخص دیگری (با رضایت وی) عازم این سفر شوند؟ این مسئله علاوه بر جنبه حقوقی و قانونی، ابعاد شرعی مهمی نیز دارد که باید مورد توجه قرار گیرد. از یک سو، حرمت و ارزش زیارت اربعین ایجاب می‌کند که مؤمنان برای شرکت در آن تلاش کنند؛ از سوی دیگر، رعایت قوانین و مقررات، اصل مهمی است که مراجع تقلید بر آن تأکید دارند.

آیت‌الله العظمی شهید سید علی خامنه‌ای: در هر صورت، رعایت قوانین و مقررات لازم است و تخلف از آن جایز نیست.

آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی: اگر برخلاف قوانین و مقررات و قرارداد باشد، جایز نیست و مسئولیت الهی دارد.

آیت‌الله العظمی سیستانی: جایز نیست.

آیت‌الله العظمی وحید خراسانی:

قوانین دولتی در صورتی که خلاف شرع نباشد و مخالفت با آن‌ها موجب هرج و مرج شود، باید رعایت شود و تخلف از آن جایز نیست.

بررسی فلسفه، آثار و احکام نماز جمعه به بهانه سالروز اقامه نخستین نماز جمعه در گفت و گو با حجت‌الاسلام والمسلمین مظفر برسلانی

نمایش قدرت اسلام، حج هفتگی مؤمنان

گزارش

آئمه مستقیمی^(ع) از وجوه امتیاز اسلام، برنامه‌ریزی و نظم امور حتی در عبادات و اعمال است. لذا تلاش می‌کند از هر فرصتی برای ارتقای روحی و معنوی و کمال انسان استفاده کند؛ به همین دلیل هم در آموزه‌های این دین، ماه‌ها، روزها و حتی ساعات، اعمال مربوط به خود را دارند؛ مثل جمعه که هم از آن به عید تعبیر شده است، هم نماز آن میعاد هفتگی مؤمنان و بستر بسیاری از رخداد‌های مهم فرهنگی، سیاسی و اجتماعی است. به مناسبت فرارسیدن پنجم مرداد، سالروز نخستین نماز جمعه جمهوری اسلامی ایران، با حجت‌الاسلام والمسلمین مظفر برسلانی، کارشناس احکام، درباره برخی مسائل مربوط به این نماز گفت‌وگو کرده‌ایم.

حق انتخاب بین ۲ واجب

اینکه برخی می‌پندارند نماز جمعه مستحب است، اشتباهی رایج است. در زمان غیبت امام عصر^(ع) نماز جمعه یک واجب تخییری (اختیاری) است، ولی در زمان حضور حضرت ولیعصر^(ع) واجب عینی می‌شود، در احکام اسلام برخی واجبات، تخییری هستند و برخی تعینی؛ واجب تعینی مثل نماز صبح است که بر تک تک افراد واجب است و جایگزینی ندارد یا همانند نماز ظهر در روزهای غیر از جمعه که هیچ جایگزینی برای آن نیست، اما در روز جمعه افراد می‌توانند به جای نماز ظهر در نماز جمعه شرکت کنند. درواقع بین دو گزینه نماز ظهر روز جمعه یا نماز جمعه، می‌توانند یکی را ادا کنند. قطعاً با اقامه نماز جمعه از بهره و فضایل آن بهره‌مند می‌شویم.

چرا عبادی سیاسی است؟

نماز جمعه مشتمل بر دو رکعت نماز و دو خطبه است. دو خطبه این نماز، جایگزین دو رکعت می‌شود و طی آن‌ها امام جمعه به تبیین مباحث دینی، اخلاقی و سیاسی می‌پردازد. «به عبارت بهتر، یک جهاد تبیین واجب در اسلام است تا همه مسلمانان از اتفاقات جامعه اسلامی مطلع شوند، برای مثال آنچه امروز به عنوان حماسه خیابان می‌بینیم، از پیش‌بینی‌های اسلام است؛ اینکه مردم باید از دولت اسلامی و رهبر اسلامی حمایت کنند که مسیر آگاه کردن آن‌ها برای این رسالت، نماز جمعه است. ائمه جمعه برای این مأموریت به دست ولی فقیه انتخاب می‌شوند. همچنین نماز جمعه را عملی عبادی سیاسی می‌خوانند، چون در عین اینکه یک عبادت است، مسیر صیانت از کیان اسلام نیز محسوب می‌شود.

آداب شرکت در نماز جمعه

روز جمعه غسل مخصوص دارد؛ یعنی افراد قبل از اینکه عازم نماز جمعه شوند، بهتر است غسل جمعه کنند. آداب نماز جمعه شامل مستحبات می‌شود؛ مثل اینکه مستحب است امام جمعه در رکعت اول، سوره جمعه و در رکعت دوم، سوره منافقون را بخواند، هنگام موعظه مردم و سفارش به تقوا صدای خود را به همه برساند، در خطبه خود به پیامبر^(ص) و آل ایشان درود بفرستد و مأمومان در هنگام خطبه، روبه‌روی امام بنشینند و آرام باشند. اصل گوش دادن به خطبه‌ها واجب است، حتی امام شهید انقلاب فرموده‌اند افرادی که خطبه‌ها را گوش می‌کنند، قدم نزنند، بلکه آرام بنشینند و گوش کنند. همچنین خواندن قنوت‌ها در رکعت اول پیش از رکوع و در رکعت دوم بعد از رکوع (از دیگر مستحبات نماز جمعه است. برخی مراجع نظیر حضرت امام خمینی^(ص)، بلند خواندن حمد و سوره را مستحب می‌دانند، اما برخی مراجع نظیر امام شهید انقلاب، احتیاط واجب دارند. یکی از نکاتی که درباره نماز جمعه باید رعایت شود، این است که از اول ظهر شرعی به تأخیر نیفتد.

خیر ما در آن است

نماز جمعه تنها نمازی است که در قرآن به نام و برای آن، سوره نازل شده است که اهمیت و نقش این نماز را ثابت می‌کند. در آیه ۹ سوره جمعه، خداوند مؤمنان را مستقیم مخاطب قرار می‌دهد که وقتی در روز جمعه به نماز دعوت شدید، به سمت ذکر الله بشتابید و خرید و فروش را رها کنید. ممکن است بسیاری از ما در آن ساعات، نفع و بهره خود را در جای دیگر بدانیم، اما قرآن کریم به صراحت می‌فرماید: «فَلْيَكُمُ خَيْرٌ لَّكُمْ». این کلمه، هم شخصی است و هم جمعی، یعنی برای فرد به‌فرد احاد جامعه مطلوب است و آن‌ها را به بلوغ فکری می‌رساند تا بدانند که تجمع و حضور یکپارچه مؤمنان و مسلمین در یک جا و گرفتن دستور العمل واحد، چقدر در پیشبرد جامعه به سمت اهدافش مؤثر است. هر جمعه، مؤمنان و مسلمانان به خط می‌شوند تا در مسیر افکار و منویات رهبر جامعه، آگاهی به‌دست آورند؛ این امر قدرتی بزرگ را برای اسلام ایجاد می‌کند. قرآن در آیه بعد می‌فرماید: «وَقَتَىٰ نَمَازُ تَمَامٍ شَدَّ، يَخْشُ شَوْيِدُ وَبِهِ زَنْدُكُی خُودِ بَیْرَدَا زَیْدَ.»

امام، ایستاده و اسلحه به‌دست خطبه بخواند

یکی از دستورات در نماز جمعه که از تکالیف شخص امام جمعه است، آن است که خطبه‌ها را در حالت ایستاده بخواند. این ایستاده خواندن به معنای آماده پیکار بودن با دشمن و طاغوت و پویایی جبهه مقاومت است و همانند حج، تقابل با دشمن را دنبال می‌کند. نفس اسلحه دست‌گرفتن درکنار آماده‌بودن، موضوع آمادگی جهاد را به‌عنوان دستور اسلام و تکلیف امام جمعه پررنگ‌تر می‌کند. لذا اگر امام جمعه‌ای بخواهد به‌صورت نشسته خطبه‌ها را ایراد کند، صحیح نیست. درواقع ائمه جمعه باید حتماً اسلحه به دست بگیرند و ایستاده نماز جمعه را بخوانند؛ البته سلاح رایج زمان را. دلیل این امر، جایگاه نماز جمعه در مقابله با دشمن است و اساساً به همین دلیل، یکی از دو خطبه آن باید سیاسی باشد.

حجت‌الاسلام والمسلمین برسلانی:

ایستاده خواندن خطبه نماز جمعه به معنای آماده پیکار بودن با دشمن و طاغوت و پویایی جبهه مقاومت است و همانند حج، تقابل با دشمن را دنبال می‌کند. نفس اسلحه دست‌گرفتن درکنار آماده‌بودن، موضوع آمادگی جهاد را به‌عنوان دستور اسلام و تکلیف امام جمعه پررنگ‌تر می‌کند

لحظه‌ای که نگاه‌ها از هم جدا می‌شوند

وابسته به سن و سال نیست. گاهی جامعه، فقط شخصیت‌های بزرگ را در قالب احساسات می‌بیند. اما کربلا حتی کودکانش را نیز با عظمت معنا کرده است.

حضرت رقیه^(ص) صرفاً کودککی مصیبت دیده نیست، او جلوه‌ای از تربیت در مکتب اهل بیت^(ع) است؛ دختری خردسال که در سخت‌ترین لحظات، نشانه‌هایی از وفاداری، شناخت و پیوند با ولایت را به نمایش گذاشت.

حضور او در صحنه‌های وداع، در روزهای پس از شهادت امام حسین^(ع) و در مسیر اسارت، نشان می‌دهد که عاشورا فقط صحنه رشادت مردان نبود، مدرسه‌ای بود که در آن، حتی کودککی سه‌ساله نیز می‌تواند حامل پیامی بزرگ باشد. پیام حضرت رقیه^(ص) این است که بصیرت، یک موهبت سنی نیست؛ یک تربیت است. وقتی دل کودک در خانه وحی شکل بگیرد، در لحظه‌های سخت هم می‌تواند بر

چهره کوچک یک حقیقت بزرگ

در این میان، حضرت رقیه^(ص) یادآور این حقیقت است که معرفت و ولایت‌مداری،

بلندی ایمان بایستد.

اگر عاشورا را درست بخوانیم، درمی‌یابیم که امروز هم جامعه ما با همین دوگانه روبه‌روست؛ نگاه الهی یا نگاه دنیا طلبانه. در هر زمان، کسانی هستند که حقیقت را می‌بینند اما هزینه‌اش را نمی‌پذیرند و کسانی که برای حفظ حق، از جان و دنیا می‌گذرند. از این رو عاشورا فقط یک واقعه تاریخی نیست؛ آیین‌ای است که هر نسل باید خود را در آن ببیند. کربلا به ما می‌گوید راه حق، همیشه پرجمعیت‌ترین راه نیست، اما روشن‌ترین راه است و روشی‌ای آن، از چشم‌های با بصیرتی می‌آید که فریب ظاهر را نمی‌خورند. در این مسیر، حضرت رقیه^(ص) نیز یادآوری می‌کند که وفاداری به حق، از کودککی تا کهنسالی، یک حقیقت واحد است؛ حقیقتی که اگر در جان انسان بنشیند، او را در سخت‌ترین میدان‌ها نیز سر بلند نگه می‌دارد.

برگرفته از خطبه‌های نماز جمعه مشهد مقدس آیت‌الله سید احمد الهدی، امام جمعه مشهد و نماینده ولی فقیه در استان خراسان رضوی تنظیم، حجت‌الاسلام والمسلمین حسین ابراهیمی